

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,25. Verschijnt wekelijks.

NIEUWJAARSBRIF VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

De moord op Kennedy aan het eind van 1963 heeft zijn stempel gedrukt op de hele wereldsituatie. Vrijwel de hele wereld is met ontzetting geslagen. Niet alleen, omdat hier een jonge begaafde leider bruto uit het leven werd weggerukt; niet alleen omdat onuitsprekelijk leed werd gebracht over een sympathiek gezin, maar ook omdat Kennedy het symbool was geworden van wereldontspanning en menselijke gelijkheid in de wereldpolitiek. Door televisie, radio, film en pers was hij ons allen zo nabij gekomen, dat we hem als het ware persoonlijk kenden; en we zagen in hem de man die zijn indrukwekkende macht gebruikte om het verlangen naar de ene samenhangende mensheid gestalte te geven. Zijn dood deed ons temeer beseffen hoe kritiek de zaak van de menselijkheid ervoor staat.

Het jaar 1963 ligt zo te zeggen ingeklemd tussen twee adembenemende gebeurtenissen: de moord op Kennedy aan het eind van het jaar en de Cuba-crisis aan het eind van 1962, die in de historische verklaring van Kennedy en Chroestjow genoemd werd: „een crisis die vele crisissen beëindigde”. We weten wel beter, helaas, maar het is toch niet te miskennen, dat het verschrikkelijke gevaar, waarin we toen enkele uren, misschien zelfs wel enkele dagen, hebben verkeerd, iets heeft teweeggebracht, dat niet meer uitgewist kan worden. Zoals Chroestjow toenmaals schreef aan Kennedy: U en ik, meneer de president, *wij* weten wat voor wapens het zijn”. En niemand kan meer voorbijzien aan de mogelijkheid, die onze generatie in haar macht heeft om ons *bestaan*, in alle betekenissen, die men daaraan moet toekennen, met één beweging te niet te doen! President Kennedy sprak van „een waterscheiding die het pre-cubaans landschap scheidt van het nieuwe land dat voor ons ligt.”

Maar na Cuba staan we niet in een nieuwe wereld; dat is ons nu duidelijker dan nooit; en er ligt geen gemakkelijke weg vóór ons. In maart schreef het gezaghebbende Engelse blad Observer: „Hoewel we spreken van een na-oorlogse periode, gaat er toch bijna geen

week voorbij zonder dat op verscheidene plaatsen in de wereld geschoten wordt naar aanleiding van allerlei conflicten.”

We hoeven maar aan het openbaar geworden conflict tussen China en Rusland, en een groot deel van de overige wereld, te denken om ons terstond voor ogen te stellen hoe hachelijk de situatie is.

Maar zo is het nu eenmaal met onze wereld gesteld: de tegenstellingen *zijn* niet eenvoudig, de verhoudingen, de belangen van materiële en geestelijke aard *zijn* ingewikkeld. Daarom bestaat er in het algemeen onder humanisten een afkeer van simpele leuzen, moties of verklaringen. Er is niet altijd aan te ontkomen en soms is ook de explosie van een heftige motie wel zinvol gevat in een uitspraak, een protest. Maar het mag betwijfeld worden of de geschiedenis een duimbreed zal wijken voor zo'n leuze of motie.

Toch heeft het Humanistisch Verbond in het afgelopen jaar tijdens zijn Congres in Utrecht met betrekking tot de dreiging van een atoom-oorlog een motie aangenomen, waarin verklaard wordt

— dat de verschrikkingen en gevolgen van een kernoorlog de humanist vervullen met afschuw, terwijl hij in een moderne oorlog minder dan ooit een oplossing ziet voor internationale tegenstellingen, dat echter de keuze tussen het al of niet aanvaarden van kernbewapening mede afhankelijk blijkt van het inzicht in de meest doeltreffende wijze om een atoom-oorlog te voorkomen en daarom niet rechtstreeks uit de levensovertuiging voortvloeit;

dat de humanist zich verplicht acht op grond van zijn levensovertuiging en naar eigen inzicht in de feitelijke verhoudingen te streven naar vermindering van de internationale spanning en naar verwezenlijk van de wereldvrede.

Wij geven grif toe, dat dit geen schokkende verklaring is. Voor humanisten door alle tijden heen, mag het als een gemeenplaats worden beschouwd, dat zij tegen een oorlog zijn. Maar deze verklaring spreekt toch uit waar de richtende *kracht* en de *grenzen* van de humanistische overtuiging liggen,

zonder dat dit tot splitsing van de humanistische beweging hoeft te leiden.

Humanisten die voorstanders zijn van eenzijdige ontwapening, kunnen het betreuren dat medeleden van het Verbond hun standpunt niet delen. Zij die het behoud en het ontplooiën der menselijke waarden door eenzijdige ontwapening in gevaar achten, moet het evenzeer aan het hart gaan dat er humanisten zijn, die dit gevaar niet erkennen. Maar bij allen staat een diepe wil tot kering van de catastrofe voorop. Dat is géén gemeenplaats, want er komt bij — als zij zich *jaarlijk* humanisten achten — dat zij de sterke, werkzame wil bezitten om met de inzet van al hun krachten te blijven *denken* over hun meningen, te blijven *werken* aan hun voorkeuren.

Voor dit denken en werken met betrekking tot het meest benauwende probleem van onze dagen is er een gelegenheid in ons Verbond voorhanden. Op aanbeveling van het Internationale Congres van 1962 functioneert in ons land op initiatief van het Verbond een *werkgroep*, waarin uiterst deskundigen van de verschillende richtingen in het denken over de nucléaire bewapening zich wijden aan de problemen van nationale verdediging en internationale veiligheid.

In contact en in samenwerking met andere bekende studiegroepen op dit gebied trachten zij het bewuste denken over deze problemen binnen de organisatie te stimuleren, voor te lichten en onder woorden te brengen en voorstellen tot actie te doen, indien dit gewenst mocht zijn. Zij zullen ons regelmatig op de hoogte houden.

Wij geloven ook hierbij weer niet, dat in één van de conferenties van deze werkgroepen, die over de hele wereld doende zijn, plots het verlossende woord zal worden gesproken, waardoor de wereldvrede in eens gegarandeerd is; zelfs niet, dat een communiqué van deze ernstige mensen alle humanisten gelijk zou doen denken — als de groep het al eens mocht worden.

Maar er zijn toch bemoedigende verschijnselen. Het kernstopverdrag dat in juli '63 tot stand kwam, is een stap op een nieuwe weg. De telexverbinding tussen Kremlin en het Witte Huis is er nog één. Ook kunnen we niet voorbijzien aan de nieuwe bezinning in brede kring. Wij denken hier bijvoorbeeld aan de pauselijke encycliek over „Vrede op aarde”, de bemoeienissen van de Wereldraad van Kerken en het rapport tegen de atoomoorlog van de Hervormde Synode in Nederland, en de studies van de geleerden in het Pugwash-comité over oorlog en vrede. Ook de verklaring van Oslo van het Internationale Humanistische Congres eerverleden jaar

TELEVISIE

De tweede uitzending vindt plaats op vrijdag 10 januari van 22.25—22.50 uur.

De titel luidt:

„Humanisten, wat zijn dat?”

Het zijn flitsen van het Humanistisch Verbond en van bekende en minder bekende humanisten. Een uitzending in samenwerking met de VARA.

Wij hopen, dat ook deze uitzending de belangstelling van velen zal hebben.

1962 mag hier misschien nog eens genoemd worden. Al deze uitingen wijzen op een toenemend verantwoordelijkheidsbesef ten opzichte van de bedreigde menselijke waarden.

Natuurlijk, ook dit alles zijn maar woorden. Maar het zijn woorden waar gedachten achter schuilen, die werkelijke krachten kunnen worden, als zij mensen in beweging brengen. Daar ligt het aangrijpingspunt voor humanisten: Mensen in beweging brengen; of tenminste: hen voorbereiden op de gedachten die hen in beweging zouden kunnen brengen. Wij, humanisten in Nederland, kunnen rechtstreeks maar heel weinig doen om de wereldproblemen op te lossen. Maar door middel van al onze werkzaamheden zijn we daar in feite toch voortdurend mee bezig.

Zonder geloof in wonderen of toverwoorden, trachten we de krachten te wekken die nodig zijn voor een menswaardige wereld. Dat is de betekenis van onze voortdurende oproep tot bezinning op wat menszijn eigenlijk inhoudt. Dat is de praktische zin van deze bemoeienissen met al die duizenden die jaarlijks een beroep op ons doen en naar wij hopen niet te vergeefs. Dat is ook de strekking van het humanistisch vormingsonderwijs, dat jonge mensen tracht te helpen op hun weg naar een volledig mens-zijn.

Al die ogenschijnlijk onbetekenende arbeid, heeft feitelijk onoverzienbare gevolgen. Zij heeft een niet meetbare waarde voor de mens die het betreft: dat alleen rechtvaardigt haar al. Maar zij heeft ook onschatbare betekenis voor ons allen, omdat zij scheppende kracht vrijmaakt en de menselijke weerbaarheid versterkt. Daarom vinden humanisten het de moeite waard zich aaneen te sluiten en de nodige offers te brengen aan tijd en geld. Om het mogelijk te maken, dat

GIRO
6168

Stichting Steunfonds
Praktisch Humanisme
te Amersfoort, Curaçolaan 16 c

functionarissen worden aangesteld en vrijwilligers worden opgeleid, die met ongewone toewijding hun taak vervullen.

Als we een beroep doen op allen die zo denken als wij, om zich bij ons aan te sluiten, dan is dat niet voor de glorie van een indrukwekkend ledental, maar voor de mogelijkheid om onze taak te vervullen, ons aller taak, die we alleen gezamenlijk tot een goed einde kunnen brengen.

Ook in dit verband is de dood van Kennedy een teken. Hij was ook een symbool van wat één mens betekenen kan; als hij vindingrijk is, realistisch en moedig; als hij weet waarom het op een gegeven moment gaat. En zijn moordenaar is het symbool van wat één mens vernietigen kan, als hij de draad kwijt is en niet meer weet waar het om gaat. Niemand is onmisbaar, maar ieder kan een onvoorspelbare kracht uitoefenen; ten goede of ten kwade; als hij de middelen

weet te gebruiken die daarvoor beschikbaar zijn, ook de middelen van samenwerking en organisatie.

Het gaat in wezen om enkele heel kernachtige dingen: mensen losrukken uit de kleurloze, dagelijkse sleur; mensen bewust maken van wat ze doen kunnen; mensen doordringen van hun mogelijkheden; dat is ons werk, ons aller werk. Dat werk moet gedaan worden temidden van de gewone dingen van de dag, maar het is een zaak van zijn of niet zijn voor ons allen.

Voor 1964 wensen wij dat ook u daarin een taak zult vinden. Niet voor ons, maar voor de zaak der menselijkheid... en voor u. Want niets geeft meer voldoening dan het besef, dat men doet wat men kan.

HET HOOFDBESTUUR VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

De wind liep uit de noord weer naar het westen:

De hardbevoren grond werd week en zacht:

Het hout, waar dorsen de verlaten nesten,

Droomt van voorbij en van toekomstige pracht.

Tegen den avond rolt over de landen

De nevel uit zijn zwiigende gordijn,

Maar in enkele huizen ziet men branden

De laatste lichten van het kerstfestijn.

Tusschen hoop en herinnering, gelaten

Schrijdt het jaar zachtjes naar den goeden dood,

Genezen van het minnen en het haten

Dat wild-dooreen eens woelde in zijn schoot.

Henriëtte Roland Holst-van der Schalk
Uit „Tussen Tijd en Eeuwigheid”

Humanistische Correspondentiekering voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 24 ct. aan postzegels insluiten. (adv.)

lezingen voor de radio

zo. 5 jan. VARA	9.45 uur:	G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.
di. 7 jan. AVRO	16.00—16.15 uur:	H. Bouma: „Humanisme in ’t dagelijks leven”.
vr. 10 jan. VARA	22.25—22.50 uur:	Televisie uitzending: „Flitsen van het Humanistisch Verbond”.
zo. 12 jan. VARA	9.45 uur:	J. L. Broeckx: „De esthetische mens”.

WIJSHEID

Iedereen heeft zo zijn kleine eerezucht. Die wisselt met de levensfase waarin wij verkeren. En de idealen, doelstellingen, eerezuchten (de begrippen dekken elkaar niet, maar hier mogen zij wel door elkaar worden gebruikt) in mijn jonge leven komen in grote lijnen overeen met de cultuuriidealën uit de bijbel, zoals ik die eens door een predikant heb horen uitleggen. Die vertelde, dat by primitieve volken de kracht het hoogst in aanzien staat. Dan komt er een tijd, waarin het verstand, de slimheid, de sluwheid, hoger staan aangeschreven. Hij verwees ons daarvoor naar Jacob, die aan zijn broer Ezaü voor een bord soep het eerstgeboorterecht ontfutselde en zijn blinde vader op een sluwe manier om de tuin leidde. Daarna volgt dan de fase, waarin wijsheid hoger genoemd is dan verstand.

Welnu, een soortgelijke ontwikkeling heb ik doorgemaakt of ben ik bezig door te maken. Bij enig zelfonderzoek moet ik er echter meteen aan toevoegen, dat het bij mij niet zozeer een kwestie van opgroeien als wel van af dalen is. Telkenmale bespeurde ik teleurgesteld, dat mijn vermogens tekort schoten om uit te blinken in de zaken waarmee ik mij bezig hield. In de loop der tijden bouwde ik dan een systeem op, waarin de oude idealen er maar bekaaid afkwamen en verre beneden de nieuwe werden gesteld.

Zo meende ik in mijn zeer jonge jaren, dat lichaamskracht een begeerlijke en vooral een prijzenswaardige zaak was. Het eerste meen ik nog. Het tweede meen ik niet meer. Het misverstand werd aangewakkerd, doordat mijn gymnastiekleraar slecht in zijn klasiëken was. „Een gezonde geest woont in een gezond lichaam”, placht hij te zeggen. En aangezien ik (voorafschaduwende van volgende perioden!) prijs stelde op een gezonde geest, deed ik erg mijn best bij de lichamelijke oefeningen. Later vernam ik, dat het goed, nuttig, gewenst is, dat een gezonde geest in een gezond lichaam woont, maar strikt nodig is het niet. Ook vernam ik alras, dat de geest welig kan opbloeien in lichamen die allerhande en soms zeer ernstige gebreken vertonen en de personen bij wie dit plaatsvond, werden ons als navolgenswaardige voorbeelden voorgehouden.

Nu wilde en wil het ongeluk, dat bij mij de tweehoofdige armspier maar matig ontwikkeld is. Het maken van de reuzenzwaai, alsmede het opzienbarende kogelstoten en speerwerpen was dus bij voorbaat uitgesloten. Daarentegen kon ik op het gebied van de dij- en kuitspier aardig meekomen en derhalve wierp ik mij op het voetbalspel. De resultaten waren aanvankelijk niet slecht. Met een betrekkelijk kleine reeks forse trappen verwierf ik mij de reputatie van een geducht verdediger. Maar toen ik tengevolge van een stormachtige wind de bal van mijn eigen helft in het doel van de tegenstanders deed belanden, neeg de zon van mijn voetballoopbaan snel ter kimme. Ik werd in de voorhoede geplaatst om nog meer van zulke grapjes uit te halen. Hierop waren echter hart of longen, of beide, niet gebouwd. Als ik, wat men in die tijd een solo ren noemde, had ondernomen, moest ik een minuut of tien bijkomen, zodat ons elftal herhaalde-

lijk met tien man speelde en men al spoedig van mijn deelneming afzag. Sindsdien heb ik met instemming de woorden van Charivarius geciteerd: „Vort, vuige voetbalbende, vaar ter hel!”

Nadien wendde ik mij tot de wetenschappen. Behept met een redelijk betrouwbaar en paraat geheugen en niet geheel zonder begrip, kon ik de meeste lessen vrij gemakkelijk volgen. Aangezien ik van mening was, dat een intelligent mens zich geen bijzondere inspanning behoeft te getroosten om de eenvoudige leerstof die ons werd aangeboden, machtig te worden, behaalde ik voldoende, maar geenszins glanzende cijfers. Dit schokte mij echter niet in mijn vertrouwen, want ik wist, dat ik nog een aanmerkelijke reserve achter de hand had.

Het heeft een langere tijd geduurd, voordat ik moest erkennen, dat mijn denkkracht beperkt was. Dat ik niet aanstonds de relativiteitstheorie van Einstein doorgrondde, nam ik mezelf nog niet kwalijk. Vooral niet toen ik vernam, dat ook Einstein zelf aanvankelijk niet begreep, wat hij ontdekt had. Maar allengs kwamen er meer problemen, waar ik wat schaapachtig tegenaan keek.

Ik placht in het begin tegen mijzelf te zeggen: „Komaan, goede vriend, nu even scherp en helder nadenken. Zó stom zul je toch niet zijn, dat je niet ná kunt denken, wat een ander vóór je heeft bedacht?”

Helaas, het bleek meermalen, dat ik wél zo stom was. Ik ontmoette herhaaldelijk jongelui, die maar niet konden begrijpen, dat ik iets niet begreep. Dat heeft mij vele jaren dwars gezeten. Tot als een geschenk uit de hemel het proces te Neurenberg werd gevoerd. Daar bleek namelijk, dat degenen die terecht stonden in het algemeen hoge intelligentiequotiënten hadden. Op deze mensen had ik — en naar ik nog heden meen volkomen terecht — zeer laag neergezien. En toch IQ's van 140 en hoger! Wat heeft men op zo'n manier aan intelligentie? En al was er ben ik er niet aan toe te menen, dat zeer intelligente mensen allemaal misdadigers zijn, het was overduidelijk, dat knapheid alleen niet kan bijdragen tot hoge menselijke waarde.

Moest ik daarna erkennen, dat ik iets alweer niet begreep, dan troostte ik mij met de gedachte, dat ik dus geen Seyss Inquart was. En vervolgens wendde ik mij tot de wijsheid.

Strikt logisch redenerende zal ik daarin ook wel niet veel bereiken, maar dat zal niet zo gemakkelijk aan te tonen zijn. Wijsheid is namelijk niet zo gemakkelijk te kwantificeren. Men kan met een chronometer nagaan of men de 100 meter in 10,8 dan wel in 18 seconden loopt. Men kan door middel van intelligentietests bepalen of de intelligentiequotiënt 90, 110 of 130 is. Maar men kan voorshands geen cijfers geven voor de mate van wijsheid. Het kan dus nog even duren vooraleer ik door de mand val.

Voor mezelf en mijn naaste omgeving beginnen zich al slijtage verschijnselen af te tekenen. „Je lijkt wel niet wijs”, zei onlangs mijn echtgenote. En als iemand het weten kan, is zij het.

H. H.